

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

”Du måste ut och titta på det för att se hur det är”

En kvalitativ studie om volontärers erfarenheter av frivilligt arbete med romer i Rumänien och påverkan det gett volontärerna

Sofia Häggmyr & Stina Wesslund

Kandidatuppsats (SOPA 63)

Aktuell termin (VT 2017)

Abstract

Authors: Sofia Häggmyr and Stina Wesslund

Title: "You have to go out and look to see what it's like" – A qualitative study about volunteers' experiences from voluntary work with Roma people in Romania and the impacts it has given the volunteers. [Translated title]

Assessor: Lotti Ryberg Welander

The aim of this study was to examine volunteers' experiences of voluntary work with Roma people in Romania, and what impact it might have given the volunteers. To answer this, we used a qualitative method where we interviewed six volunteers who had been working as volunteers in Romania. Our conclusion is that the volunteers learned by being "on location" and that their experiences made an impact in both their and in other people's lives. We also learned that the volunteers spoke a lot about the organizations where they had been, even though we didn't specifically ask about that. The main thing we learned from this study was that the volunteers who expressed the work they had been a part of as "good", also were the ones who were positive about volunteer work in general and wanted to volunteer again.

Key words: volunteers, experience, impact, Roma people, Romania.

Förord

Något som vi båda lärt oss av detta arbete är hur bra det är att skriva tillsammans med någon som både kan peppa och ge kritik, som man kan gråta med och skratta med. Skrivandet av denna uppsats har känslomässigt gått både upp och ner, men vi har tagit oss igenom de tuffa stunderna genom en stark tro på varandra och på oss själva. Tesen att allt är tillåtet för att man ska få må bra när man gör något sådant här, om det så handlar om att äta choklad på en tisdag eller ha på sig sin vackraste klänning när vädret är tråkigt, har också hjälpt oss.

Vi vill tacka alla som har stöttat oss under denna process, vi vet inte hur vi hade klarat oss utan våra familjer och vänner. Tack för alla uppmuntrande ord, er konstruktiva kritik och för att ni har trott på oss de stunder vi själva har tvivlat. Tack också till alla er som ställt upp på att bli intervjuade, vi har lärt oss väldigt mycket och har haft väldigt roligt tillsammans med er.

Slutligen vill vi tacka de tre männen i våra liv; Micke, Oscar och Jesus. Om vi inte hade haft ert stöd genom detta hade det inte blivit någon uppsats. Tack.

Innehållsförteckning

1 Problemformulering	5
Syfte	6
Frågeställningar.....	6
2 Kunskapsläge	7
Sökväg.....	7
Erfarenheter av volontärt arbete på nationell nivå	8
Internationellt volontärt arbete.....	8
<i>Motiv</i>	8
<i>Erfarenheter och påverkan</i>	9
<i>Betydelsen av tid på platsen</i>	11
Internationellt volontärt arbete och socialt arbete	12
Sammanfattning	13
3 Teoretiska utgångspunkter	14
Socialpsykologiskt perspektiv.....	14
Primära och sekundära grupper.....	15
Själveffektivitet.....	15
4 Metod	16
Metodval	16
Urval	18
Genomförande.....	19
<i>Intervjuer</i>	19
<i>Kodning</i>	20
<i>Analys</i>	20
Metodologiska överväganden	21
<i>Validitet och reliabilitet</i>	21
<i>Svårigheter och missbedömningar</i>	22
<i>Etiska överväganden</i>	23
<i>Arbetsfördelning</i>	23
5 Resultat och analys	24
Lärdomar	24
<i>Lärdomar av frivilligt arbete - fördjupning</i>	27
Förändrade synsätt	30
<i>Förändrade synsätt kring romer</i>	34
Ytterligare erfarenheter	36
<i>Tid</i>	36
<i>Organisation</i>	37
Sammanfattning erfarenheter	39
Påverkan	40
6 Avslutande diskussion	42
Referenslista	44
Bilaga 1	47
Intervjuguide	47
Bilaga 2	48
Samtyckesblankett	48

1 Problemformulering

I Sverige idag är många personer engagerade i frivilligt arbete. Det är runt en halv miljon svenska volontärer som gör en direkt social insats genom sitt frivilliga arbete enligt en rapport till regeringskansliet (von Essen, Jegermalm & Svedberg 2010). Det finns studier om hur nationellt frivilligt arbete beskrivs ge en professionell utveckling till volontären, alltså att volontärerna får erfarenheter som de har nytta av i sitt vardagliga förvärvsarbete, vilket Jones (2016) är ett exempel på. Det är dock inte alla som arbetar volontärt i sitt hemland, utan många reser även utomlands för att göra detta. Världen är mer globaliserad idag än vad den någonsin har varit och volonturism, alltså att man turistar genom att arbeta volontärt utomlands, blir mer vanligt (Jonsson 2012).

På Sveriges gator har vi de senaste åren mött individer som ber om pengar. Många av dessa är romer och kommer från Rumänien (Nationell samordnare för utsatta EU-medborgare 2016). Våren 2016 åkte vi ner till Rumänien och besökte organisationer som arbetar med bland annat romer. Då mötte vi människor från Sverige som var där för att arbeta frivilligt på olika sätt. Efter det har vi börjat fundera mer på de volontärer som vi mötte i Rumänien och vilka lärdomar och reflektioner de kan ha fått efter sin resa.

Campbell och Warner (2016) har gjort en studie av volontärers motiv, erfarenheter och hur volontärresan har påverkat dem. De kom fram till att volontärers erfarenheter och allt de lärde sig fick en påverkan på deras liv när de kommit hem. Enligt denna studie har alltså erfarenheter av frivilligt arbete betydelse för volontären och det påverkar hen. En del volontärer säger sig också känna sig förändrade på olika sätt efter sitt volontärarbete och när de kommit hem kan de fungera som ambassadörer för den problematik som organisationen de varit på jobbar med (Lough 2014).

En del volontärer som frivilligarbetat utomlands har svårt att förklara vad det är de har gjort och många volontärer kallar sitt frivilliga arbete för socialt arbete (Lough 2014). Socialt arbete har genom historien påverkats av frivilligt arbete och utvecklades från detta (Lough 2014; Nationalencyklopedin 2017b). Socialt arbete har i mångt och mycket tagit över det arbete med att stödja och hjälpa utsatta människor som frivilligt arbete genom historien har gjort (Sjöberg & Vammen 1995). Trots detta finns det idag fortfarande frivilliga organisationer som hjälper till när de tycker att den statliga hjälpen inte är tillräcklig för de utsatta människorna, både i Sverige och i andra länder (se exempel Crossroads 2017). De organisationer som vi mötte när vi var i Rumänien är

några organisationer som arbetar med en grupp människor som till exempel är ekonomiskt utsatta, i detta fall bland andra romer. Romer är även en grupp som genom historien har blivit utsatta för bland annat strukturell diskriminering (Hancock 1987).

Lough (2014) menar att volontärer skulle kunna lära sig om den problematik de möter i sitt frivilliga arbete. Romer är en grupp som idag har det svårt både i Sverige och i Rumänien, vilket är en aktuell och synlig debatt i Sverige (Nationell samordnare för utsatta EU-medborgare 2016). När volontärer reser från Sverige till Rumänien för att volontärarbeta finns det en möjlighet att de möter problematiken kring romers situation i båda länderna. Baserat på detta anser vi det vara intressant att undersöka hur volontärerna förändrar sina synsätt kring problematiken de möter, om de lär sig något om det och om det frivilliga arbetet kan ge någon påverkan i volontärernas liv.

Lough (2014) beskriver att volontärer som arbetat frivilligt i ett annat land ibland inspireras till att utbilda sig till socialarbetare, särskilt de som har sagt att de har gjort socialt arbete som volontärer. Därför anser vi det vara viktigt att undersöka frivilligt arbete då det har en stor koppling till socialt arbete. Som vi tagit upp finns det forskning som visar att erfarenheter av frivilligarbete kan påverka individen. Ordet erfarenhet kan dock vara svårt att definiera. För oss innebär erfarenhet kunskap och förändrade synsätt. Påverkan tänker vi handlar både om hur eventuella förändrade synsätt kan påverka någons handlingar och livsval, men också hur människor som finns runtomkring individen påverkas av denne.

Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka svenska volontärers erfarenheter av sitt frivilliga arbete med romer i Rumänien samt hur detta kan ha påverkat volontärerna när de kommit hem.

Frågeställningar

- Vad beskriver volontärerna att de lärde sig av sitt frivilliga arbete med romer i Rumänien?
- Hur beskriver volontärerna att deras synsätt eventuellt förändrades i samband med deras frivilliga arbete?
- Vilken påverkan beskriver volontärerna att deras frivilliga arbete kan ha gett i deras liv?

2 Kunskapsläge

I detta avsnitt kommer vi att ta upp och diskutera vad som redan finns undersökt inom vår studies ämnesområde. Vi har valt att se lite närmre på hur erfarenheter och påverkan av volontärt arbete ser ut för individer på nationell nivå innan vi riktar blicken mot hur det ser ut på internationell nivå. Vi har även valt att beröra lite som står skrivet om motiv till frivilligt arbete då vi funnit att det är ett ämne som det forskats mycket om i samband med volontärresor och därmed har en naturlig koppling till vårt forskningsämne. Vidare tar vi även upp en forskning som bland annat definierar längden på en volontärresa, definitioner som vi senare tänkt använda oss av i vår analys. Avslutningsvis tar vi upp ytterligare argument av Lough (2014) till varför internationellt volontärt arbete är relevant för socialt arbete.

Sökväg

För att finna dessa studier vi nu kommer att ta upp har vi gått tillväga på två sätt. Dels har vi använt oss av sökmotorn LubSearch och dels har vi genom att läsa i de artiklar vi funnit hittat ytterligare forskning som vi använt oss av i vårt arbete. När vi sökt efter artiklar på LubSearch har vi bland annat använt oss av sökorden [impact OCH volunteering OCH international] där vi fann artikeln av Lough (2014). Vi har även använt oss av sökorden [experiences OCH volunteering OCH international] och då hittade vi artikeln av Pantea (2013). När vi istället valde sökorden [volunteer OCH experiences] hittade vi artikeln skriven av Campbell och Warner (2016). Vi har även sökt på [internationellt OCH hjälparbete] då vi hittade avhandlingen skriven av Jonsson (2012).

I alla våra sökningar har vi först gått igenom ett flertal artiklar innan vi till sist valde att använda oss av ovan nämnda artiklar. Vid något tillfälle har det i en artikel använts begrepp och tankegångar som vi varit intresserade av, som kommit från en annan artikel från början. Vi har då läst den artikeln för att kunna använda oss av det materialet till vår studie. Vid alla sökningar vi själva gjort i LubSearch har vi valt att enbart visa de resultat som är peer reviewed för att i största möjliga mån säkerställa en god vetenskaplig kvalitet.

Erfarenheter av volontärt arbete på nationell nivå

Jones (2016) har undersökt företeelsen att företag låter sina anställda volontärarbete några timmar av sin betalda arbetstid i veckan. Författaren har utgått ifrån en tes om att deras erfarenheter av volontärarbetet gynnat deras professionella utveckling, och kommit fram till att så är fallet. För att komma fram till detta har Jones brett 74 anställda personer från sju stater i USA, som arbetade frivilligt på en skola under en tio veckors-period, att genomföra en enkätundersökning. De skulle svara på enkäten både före och efter denna tio veckors-period och de fick värdera sina eventuella förbättringar i 10 egenskaper som var relaterade till deras vardagliga förvärvsarbete.

Ungefär en tredjedel av alla som genomförde enkäten beskrev i en öppen fråga hur de utvecklat sina förmågor på olika sätt och nästan hälften av alla beskrev en ökad förmåga i någon av de 10 egenskaper som Jones (2016) frågade om. De som hade deltagit vid fler förberedande kurser inför sitt volontärarbete och även skattade sin egen själv effektivitet¹, alltså tron på att de kan, som hög svarade även att de fått en ökad förmåga i alla 10 förmågor. De som skattade sin egen själv effektivitet som låg beskrev inte en ökad förmåga.

I denna studie kan vi alltså se hur volontärt arbete i de flesta fall ökade volontärernas professionella utveckling. Detta blev i sin tur till vinning både för företagen de är anställda vid, volontärerna själva, organisationen där de volontärarbetar och så vidare. Vi ser även vikten av att tro på sin själv effektivitet i förhållande till sin uppskattning av ökad förmåga. Här har vi alltså tagit upp exempel på vad volontärt arbete kan ge för erfarenheter och vilken påverkan det i sin tur får på volontärarbetaren i en nationell kontext. Vi ska nu vidare ge exempel på studier om volontärt arbete i en internationell kontext.

Internationellt volontärt arbete

Motiv

Det finns många som har undersökt motiv till varför någon väljer att arbeta frivilligt i ett annat land. Jonsson (2012) är en utav dessa och hon har skrivit en avhandling om kommersiella volontärbyråer och där hon även behandlar historia om internationellt hjälparbete. Jonsson har bland annat intervjuat volontärer som under 2000-talet har

¹ För vidare förklaring av begrepp, se avsnitt *Teoretiska utgångspunkter*

rest med kommersiella resebyråer samt volontärer som har rest med ideella organisationer samma tidsperiod. Hon har studerat varför volontärerna valt att åka ut och resa samt vilka förväntningar de hade på resan. Många av volontärerna i studien sade sig resa utomlands för att volontärarbeta för att få ett nytt perspektiv på livet, lära känna ett annat land på riktigt samt att det ansågs vara en yrkesmerit för framtida karriär. Volontärerna tog upp att de reste på en slags bildningsresa där de kunde lära sig mer och få livserfarenheter. De poängterade vikten av att fysiskt, alltså på plats, lära sig om ett land istället för att bara läsa sig till kunskap om ett land. Det var detta sökande efter erfarenheter i livet som motiverade dem till att volontärarbeta. Denna avhandling av Jonsson (2012) kommer alltså fram till att volontärernas motiv till att åka ut och volontärresa var ett sökande efter livserfarenheter. Det vi är intresserade av i vår studie är hur dessa erfarenheter ser ut. Därför har vi valt att inte fokusera mer på motiv utan kommer nu istället ta upp forskning gjord om just volontärers erfarenheter internationellt och hur det har påverkat dem.

Erfarenheter och påverkan

Campbell och Warner (2016) har gjort en studie kring internationellt volontärt arbete och undersökt sambandet mellan volontärers motivation, erfarenheter och dess påverkan på deras liv efter volontärresan. De har intervjuat och gjort fältstudier av 12 volontärer från Kanada som har volontärarbetat i Gambia under olika tidsperioder. Campbell och Warner (2016) har undersökt volontärernas sätt att berätta om sin motivation, sina erfarenheter och påverkan på deras liv samt genomfört observationer på plats i organisationen. De har även undersökt vilken betydelse tiden volontärerna var på volontärresa hade för deras erfarenheter, utefter kategorier gjorda av McBride et. al. (2006) (se nedan). Forskarna uttyder från sitt resultat att de volontärer som de ansåg beskrev sig ha personliga erfarenheter också fick en personlig påverkan på sitt liv efter volontärresan. De som hade professionella erfarenheter påverkades istället inom sin profession när de kom hem efter sin volontärresa. Campbell och Warner (2016) argumenterar därför för att det finns ett samband mellan erfarenheter och påverkan i volontärens liv. De kommer även fram till att det fanns ett större samband mellan erfarenhet och påverkan av volontärarbetet än mellan dessa och motivation till varför man åkte. Motiven kan alltså ha varit annorlunda än de erfarenheter man faktiskt fick, att man exempelvis åkt med tanken att lära sig om något särskilt men senare fick

erfarenheter av något helt annat. Erfarenheter som då i sin tur gett en annan påverkan än vad kanske motiven till att man åkte gett. I och med att vi har valt att se på erfarenheter och påverkan för individen av volontärresor kommer vi därför nu att gå in djupare på studien.

Utifrån sin empiri kom Campbell och Warner (2016) fram till tre olika kategorier baserat på hur volontärerna berättade. Dessa kategorier var personlig utveckling, professionell utveckling och negativ berättelse. Många av volontärerna hade en blandning av dessa tre kategorier men Campbell och Warner kunde ofta uttyda en kategori som de ansåg vara mer dominant hos varje person. De personer som de sorterade in i kategorin med personlig utveckling menar de pratade mycket om de människor som de mötte utanför själva volontärarbetet. De hade berättelser om hur de spelade fotboll med grannens barn, hur de blev bjudna på mat och så vidare. Dessa personer hade helt enkelt erfarenheter av att ha fått kontakt med människor de mötte och att resan hade en stor påverkan på deras liv när de kom hem, genom att de applicerade vad de lärt sig i Gambia på hur de efteråt levde i Kanada.

I den andra kategorin, professionell utveckling, sorterade forskarna in människor som pratade mycket om hur de utvecklats genom det arbete de gjorde och hur de kunde ta med just de erfarenheterna hem till sin arbetsplats i Kanada. De berättade mer om sina kollegor och hur det fungerade att utföra sina arbetsuppgifter i ett annat land än vad andra människor gjorde, men umgicks inte med sina kollegor på fritiden. De berättade även att resan påverkade dem på så sätt att de ofta åkte ut och volontärarbetade igen.

I den sista kategorin, negativ berättelse, sorterade de bara in en person. Erfarenheterna för den personen handlade mer om låg materiell standard, sjukdom och en känsla av ensamhet. Den största påverkan som skedde i denna persons liv var att hen inte längre hade något intresse av att åka ut och volontärarbeta eller resa internationellt igen.

I sin avslutande diskussion menar Campbell och Warner (2016) att nyckelfaktorerna som påverkade volontärernas berättelser var levnadsförhållanden, hur länge de var på projektet, vart de valde att åka, vad de hade för alternativ på arbetsuppgifter samt vad de gjorde utanför sina arbetsuppgifter. De menar också att hur länge de var på projekten påverkade deras berättelser, samt landets kultur, något som i sin tur påverkade hur det var att komma hem till livet i Kanada igen. Som avslutning trycker de

dels på att volontärernas personlighet spelar stor roll då den tillsammans med erfarenheterna de får och kulturen de befinner sig i avgör djupet och nivån av personliga relationer i landet, som i sin tur påverkar hur de berättar om sin resa.

En studie kring enbart erfarenheter är gjord av Pantea (2013) där hon reflekterar över om personer kan lära sig enbart genom erfarenheter. Frågan som ställs i studien är om det finns en koppling mellan icke-formellt lärande, alltså lärande utan undervisning, och volontärarbete. Många organisationer och volontärarbetare förutsätter att erfarenheten av volontärt arbete genererar lärdomar till volontären, men forskaren menar att det mer är ett antagande än ett undersökt samband. När nu volontärerna anländer till organisationen förväntar de sig att de ska lära sig något, men organisationerna är ofta inte uppbyggda på det viset och det kan bli en krock i förväntningar och i syftet med volontärarbetet.

Pantea menar att volontärerna möjligtvis lär sig mer genom att bara lämna sitt hem än just genom att komma till en annan plats. Lärdomarna som volontären får i organisationer som inte är uppbyggda för att lära ut menar Pantea fås på ett mer ostrukturerat och oplanerat sätt. Genom att intervjua 25 volontärer i åldrarna 19 - 25 år som genomfört frivilligt arbete i Rumänien kommer Pantea fram till resultatet att det alltså finns ett samband mellan icke-formellt lärande och volontärarbete. Hon menar dock att det behövs mer studier kring dessa erfarenheter, då det skulle kunna utvecklas ett mer effektivt lärande för volontärerna om organisationen var mer anpassad för att lära ut kunskap (Pantea 2013).

Betydelsen av tid på platsen

Att hur länge någon är volontär på en plats kan ha betydelse för erfarenheterna som volontärerna får är något som bland annat McBride et. al. (2006) tar upp i en studie. Författarna har studerat vilken betydelse internationellt volontärt arbete (IVA) har i deras definition av det globala civilsamhället och vilken betydelse det har för människors livsvillkor och för en tvärkulturell förståelse. För att förstå detta har de utgått ifrån två olika kategorier av IVA; tjänster som förespråkar en internationell förståelse och tjänster som ger hjälp till utveckling och humanitär hjälp. Dessa två kategorier menar de kan förstås ytterligare genom att man ser på vad för arbete volontärerna gjorde, om de arbetade själva eller i grupp samt hur länge de var där. De menar att en kort period varade i 1 - 8 veckor, en mellanperiod varade i 3 - 6 månader

och att en lång period var 6 månader eller mer. Återkommande korta perioder anser de dock vara att likställa med en lång period. Slutligen säger de att IVA även kan förstås genom att man ser på graden av internationalitet, alltså hur mycket volontärerna fick uppleva och leva i det internationella sammanhang de befann sig i.

Författarna (McBride et. al. 2006) beskriver vidare att de som volontärarbetar en kort period för att få en internationell förståelse ofta består av en grupp av unga människor från olika länder. De menar även att de lär sig på plats (alltså att inga egentliga förkunskaper krävs) samt att påverkan kan finnas kvar långt efter de kommit hem från sin volontärresa. För de som åker en längre period däremot finns det ofta ett större fokus på att lära sig om värdkulturen genom att man går in i den och fördjupar sig i den. De däremot som volontärarbetar en kort period för att ge hjälp till utveckling och ge humanitär hjälp åker oftast för att hjälpa till vid akuta naturkatastrofer och vid olika hälsoprojekt. De som stannar en längre period befinner sig ofta i team som arbetar jämsides med lokala invånare.

Dessa tre studier vi har tagit upp har handlat om internationellt volontärt arbete. Men frågan kanske fortfarande finns kvar om varför det är relevant för socialt arbete? Denna fråga kommer vi att försöka besvara nu.

Internationellt volontärt arbete och socialt arbete

Lough (2014) har genom en analys av olika studier skrivit en artikel om hur internationellt volontärt arbete (IVA) relaterar till socialt arbete. Författaren tar bland annat upp det vi nämnde i problemformuleringen, att det inte alltid är tydligt vad volontärerna faktiskt gör när de volontärarbetar och att många av de som volontärarbetat säger att de har utfört socialt arbete. De interventioner, alltså insatser, som volontärerna gör kan både bidra mycket samtidigt som det ibland istället kan vara till skada trots goda intentioner (ibid.).

Lough (2014) beskriver det sociala arbetets historia och tar bland annat upp hur traditionellt volontärarbete blev professionaliserat i slutet på 1800-talet. Dock menar han att socialt arbete idag inte ger IVA tillräckligt mycket uppmärksamhet, trots starka historiska band. Detta särskilt i och med att världen idag är så pass globaliserad som den är och att människor reser mycket för att just volontärarbete.

Enligt författaren (Lough 2014) har IVA två huvudsakliga mål. Det ena är att det har potential till att främja social utveckling och det andra är att det kan lära människor

om social rättvisa och ett globalt medborgarskap. Hur länge någon är på en plats och volontärarbetar anser Lough ofta påverka resultatet av arbetet, samt hur integrerad någon är bland annat vad gäller språk, kultur och hur de blir stöttade av organisationen.

Hur allt detta blir relevant för socialt arbete menar han beror på att det sociala arbetet länge har blivit övervakat och strävat efter förbättring medan IVA inte har övervakats på samma sätt. Lough (2014) menar också att det borde bli ett närmre samarbete mellan socialarbetare och frivilligorganisationer för att kunna se till att volontärarbetare inte blir en börda för värdorganisationen utan tvärtom. Han tar även upp olika studier som visar på att många som volontärarbetat uppger sig vara förändrade när de kommit tillbaka och att många blivit inspirerade till att utbilda sig inom socialt arbete. Vidare beskriver han hur volontärer kan fungera som en slags ambassadörer när de kommit hem genom att exempelvis berätta om hur fattigdom ser ut i världen.

Sammanfattning

Vi har nu genom dessa beskrivningar av forskning och studier som redan genomförts försökt att ge en breddad bild av vår studies ämne. Vi har tagit upp artiklar, såsom Pantea (2013), som visar på vikten av fortsatta studier av volontärers erfarenheter. Vidare har vi även försökt att utefter Loughs (2014) tankar beskriva varför det är viktigt med internationellt volontärt arbete i förhållande till socialt arbete.

En del av det som vi tagit upp i detta kapitel *Kunskapsläge* går även att koppla till den teori vi använder oss av i vår uppsats. Till exempel använder vi oss av ett begrepp, själveffektivitet, som även Jones (2016) använder sig av. Skillnaden är bara att det i vår studie är vi som gör den tolkningen av våra intervjupersoners svar, istället för att de själva får skatta sin egen själveffektivitet, vilket de gör i Jones (ibid.) studie. Vi kommer nu beskriva ett socialpsykologiskt perspektiv, primära och sekundära grupper samt Albert Banduras nyss nämnda begrepp själveffektivitet. Detta är teorier och begrepp som vi senare kommer använda oss av i vår analys, tillsammans med poänger vi ansett vara extra viktiga utifrån det nyss beskrivna kunskapsläget.

3 Teoretiska utgångspunkter

Socialpsykologiskt perspektiv

Människor tänker, reflekterar och interagerar med varandra. Detta är i alla fall vad man utgår ifrån i ett socialpsykologiskt perspektiv. Enligt detta perspektiv påverkas vi av samhället och samhället påverkas av oss (Angelöw, Jonsson & Stier 2015). När vi gör saker är det på grund av sociala aspekter, vi förhåller oss hela tiden till varandra och till strukturer i samhället (Lindblom & Stier 2011). Då denna studie rör sig mellan volontärers erfarenheter av frivilligt arbete och vilken påverkan detta kan ge individen har vi valt att använda oss av ett socialpsykologiskt perspektiv i vår analys.

Asplund (1983) skriver om "formeln" individ/samhälle och att socialpsykologin borde vara vetenskap som förklarar snedstreckt mellan individ och samhälle. Människan har länge försökt att förklara detta samspel. Ett exempel är den gyllene regeln som det bland annat står om i Matt 7:12 (Nya Testamentet 2000), som innebär att allt som du vill att någon ska göra mot dig, det ska du också göra mot dem. Det jag gör mot någon kan man alltså tänka i sin tur påverkar dennes beteende gentemot mig. Men det är först i slutet på 1800-talet som socialpsykologin anses ha "fötts" (Angelöw, Jonsson & Stier 2015). Asplund menar enligt Angelöw, Jonsson och Stier (2015) att det krävs två saker för att socialpsykologin ska vara möjlig. Den ena är att man ska se individ och samhälle som självständiga enheter och det andra att man ser detta som problematiskt.

Socialpsykologi är en slags sammanslagning av psykologi och sociologi. Inom psykologin ligger fokus på den enskilda individen och dennes inre tankeprocesser. Alltså om vi kan förklara en individs inre tankar och reflektioner så kan vi förklara individens val och beteende (Augustsson 2007). Inom sociologin däremot är man intresserad av människans roll i samhället. Man försöker förstå hur samhället ser ut genom att studera hur människor beter sig. Det som socialpsykologin gör är att kombinera dessa båda genom att undersöka både psykiska och sociala faktorer i en människas liv (Angelöw, Jonsson & Stier 2015). Man tittar alltså på hur individ och samhälle ömsesidigt samverkar med varandra.

Om vi ska se till vår studie så vill vi undersöka volontärers erfarenheter av frivilligt arbete och vilken påverkan det kan ha gett i deras liv. När vi säger att vi vill titta på volontärernas erfarenheter, alltså lärdomar och förändrade synsätt, så tänker vi att vi

går in med ett psykologiskt perspektiv. Men i och med att vi också vill undersöka vilken påverkan dessa erfarenheter kan ge så tänker vi att vi använder ett sociologiskt synsätt, där vi ser hur omgivningen kan påverka en människa. På grund av att vi rör oss mellan dessa två har vi valt att genomföra vår analys med hjälp av ett socialpsykologiskt perspektiv, för att bättre kunna förstå relationen mellan volontärernas erfarenheter och den påverkan det kan ge individen och dess omgivning.

Primära och sekundära grupper

För att ännu bättre kunna förstå vår empiri har vi valt att använda oss av de sociologiska begreppen primära och sekundära grupper. Dessa begrepp använde sig Charles H Cooley av för att beskriva hur individer befinner sig i olika grupper i samhället (Angelöw, Jonsson & Stier 2015). Primärgrupper kännetecknas av samarbete och av att individerna som är medlemmar står varandra nära. På grund av den nära kontakten och möten individerna emellan formas personerna utefter primärgruppens värderingar och normer, som i sin tur också är påverkad av samhället. Exempel på primärgrupper är en familj eller en liten arbetsgrupp (ibid.). Inom en sekundärgrupp står individerna inte lika nära varandra, men medlemmarna kan dela gemensamma intressen eller idéer. Exempel på en sekundärgrupp kan vara en intresseorganisation eller en fackförening (Nationalencyklopedin 2017a). Angelöw, Jonsson och Stier (2015) skriver hur en sekundärgrupp bidrar till samhällliga förändringar och kan förklara förhållandet mellan individ och samhälle. Inom primärgrupper påverkas individerna av varandra och primärgruppens inflytande på individen gör att individen på det sättet indirekt också påverkas av samhället (ibid.).

Vi tänker att volontärerna vi har intervjuat finns i dessa påverkansprocesser som existerar individ, grupper och samhälle emellan. Vi vill i denna studie undersöka just påverkan det frivilliga arbetet kan ha gett individen och därför använder vi oss av dessa begrepp.

Själveffektivitet

För att ytterligare kunna fördjupa vår analys, men på ett mer personligt plan, har vi även valt att använda oss av begreppet själveffektivitet. Det är Albert Bandura (1994) som tar upp detta i samband med att han försöker förklara hur en människas tankar påverkar

dennes beteende och detta begrepp har sitt ursprung inom social inlärningsteori (Angelöw, Jonsson & Stier 2015).

Själveffektivitet definieras av Bandura som en persons tilltro till sig själv att kunna producera effekter i sitt eget liv. Alltså helt enkelt en persons tro på sin egen förmåga att kunna påverka sin omgivning. Denna själv-effektivitet menar Bandura i sig påverkar hur personen tänker, motiverar handlingar eller beter sig (1994). Applicerat på vår studie kan det ses som en volontärs tankar och synsätt kring hur volontären själv kommer klara av att genomföra sin uppgift inom en frivilligorganisation och vilka effekter det arbetet kan ge. Karlssons (2012) tolkning av Banduras förklaring av själv-effektivitet är "individens föreställning om hur han klarar av att utföra beteenden för att uppnå vissa mål" (s.472), vilket är detsamma som vi har försökt förklara ovan.

Vi har valt att ta med detta som begrepp för att vi vill undersöka volontärers erfarenheter och vilken påverkan det kan ge dem. Vi har ingen ambition att försöka lägga någon värdering i volontärernas själv-effektivitet, utan vi vill istället använda begreppet för att se huruvida våra intervjupersoners tro på det de gör kan ge någon påverkan eller inte i hur de handlar. Detta kan då i sin tur, enligt ett socialpsykologiskt perspektiv, ge påverkan till samhället (Angelöw, Jonsson & Stier 2015).

4 Metod

I detta avsnitt kommer vi redogöra för hur vi har gått tillväga för att genomföra denna studie. Vi kommer att beskriva vilken metod vi har använt oss av, hur vi har genomfört vår analys och avslutar med att diskutera studiens begränsningar och våra etiska förhållningssätt.

Metodval

För att försöka besvara våra frågeställningar har vi valt att använda oss av en kvalitativ metod. En kvalitativ metod innebär att man undersöker något på djupet istället för att försöka generalisera ett fenomen till en stor grupp människor, vilket snarare är typiskt för en kvantitativ metod (Bryman 2008). Vi vill alltså se på ett fåtal individers erfarenheter av frivilligt arbete och den påverkan det kan ha gett dem, för att fånga just deras beskrivningar och få en bredare bild av erfarenheterna och påverkan som de säger sig ha fått.

Vi har i vår studie försökt att vara flexibla för anpassningar utefter hur arbetet har utvecklats, genom att vi till exempel har varit öppna för att vår empiri kan säga något annat än vad vi först trodde. Detta är enligt Thornquist (2012) typiskt vid användning av en kvalitativ metod. Något annat som är vanligt vid kvalitativa studier är användningen av en induktiv utgångspunkt (Bryman 2008) vilket vi också anser oss ha.

Att ha en induktiv utgångspunkt innebär att man samlar in empiri och utifrån det drar slutsatser, alltså att man inte utgår från någon teori när man formulerar sitt forskningsproblem (Sohlberg 2006). Ett deduktivt förhållningssätt innebär däremot att man utgår från en teori när man formulerar sitt syfte och frågeställningar och undersöker om ens hypotes stämmer eller inte (Bryman 2008). Vi har i vår studie inte haft någon teori som vi har formulerat vårt forskningsproblem kring, utan vi har öppet velat undersöka volontärernas erfarenheter och påverkan det kan ha gett. Vi har utefter det vi vill undersöka i vår studie istället funnit en teori som kan hjälpa oss att förstå volontärernas svar. Teorin behöver vi även för att kunna förhålla oss och därmed göra oss förstådda inom forskningsvärlden genom att använda oss av samhällsvetenskapliga resonemang (Rennstam & Wästerfors 2015). Vi har även valt att formulera vad vi anser vara generella frågeställningar istället för specifika. Bryman (2008) menar att för specifika frågeställningar kan begränsa studien genom att man då bara får svar på det man frågar efter. Vi vill som sagt inte begränsa oss genom våra frågeställningar utan vill vara öppna inför andra aspekter som vi inte tänkt på innan. Vi menar därför att vi har en induktiv utgångspunkt i vår studie.

Trots att vi säger oss ha ett induktivt förhållningssätt och inte utgår från någon teori i vår problemformulering kommer vi påverka vår studie genom våra förutfattade meningar och förförståelse (Bryman 2008). Men då vi under hela processen försökt vara medvetna om detta har vi i största möjliga mån försökt att utforma studien utan att låta vår förförståelse påverka.

Vi har valt att göra semistrukturerade intervjuer för att besvara våra frågeställningar. Valet av semistrukturerade intervjuer har vi gjort för att kunna förhålla oss öppna gentemot intervjupersonernas svar, då semistrukturerade intervjuer låter oss ställa följdfrågor och fördjupa oss i intressanta resonemang som intervjupersonerna tar upp under intervjun (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015). Utgångspunkten i vår studie har varit att få fram vad deltagarna själva anser vara betydelsefullt och viktigt. Om vi exempelvis hade genomfört en enkätstudie eller strukturerade intervjuer istället hade vi

inte kunnat komma nära intervjupersonerna och få lika djupa svar (Bryman 2008). Ännu en fördel med intervjuer anser vi vara att intervjupersonen kan fråga om hen exempelvis inte förstår någon fråga, vilket också skedde vid några intervjuer. En nackdel med intervjuer är att vi som studenter kan påverka våra intervjupersoner genom hur vi talar, ser ut och beter oss i mötet. Detta är vad Bryman (2008) kallar för intervjuareffekten och vi har försökt att vara medvetna om detta i våra intervjusituationer.

Urval

För att finna våra intervjupersoner har vi använt oss av ett så kallat målstyrt urval. Detta innebär att vi har valt intervjupersoner som vi tänker kunnat besvara våra forskningsfrågor (Bryman 2008), vilket i vårt fall har inneburit att vi har frågat volontärer som varit i Rumänien om de velat ställa upp i vår studie. För att komma i kontakt med denna målgrupp har vi frågat bekanta till oss som vi vet känner någon som har arbetat frivilligt i Rumänien. De har gett oss namn och kontaktuppgifter till volontärer som vi därefter har intervjuat. Detta tillvägagångssätt kallas att vi har gjort ett snöbollsurval, vilket är ett slags målstyrt urval inom kvalitativ forskning (ibid.). Att göra på detta sätt har för oss fungerat väldigt bra, då vi dels fick tag på volontärer som vi inte hade någon relation till sedan tidigare och dels snabbt fick tag på så många intervjupersoner vi önskade.

Sex personer deltog i studien. Antalet intervjuer valde vi på grund av storlek på denna studie och för att vi därmed inte hade tid att genomföra fler. Vi har intervjuat volontärer från två olika frivilligorganisationer i Rumänien. Detta var ett medvetet val då vi ville höra om olika slags erfarenheter, vilket vi kanske inte hade fått om vi bara hade intervjuat volontärer från en och samma organisation. Vi ville alltså inte jämföra dessa båda organisationer med varandra utan vi ville helt enkelt bara få en bredare bild av volontärers erfarenheter av frivilligt arbete med romer i Rumänien. Organisationerna som volontärerna hade arbetat för är inte en del utav ett stort nätverk utan har startats upp av privatpersoner och sedan vuxit sig större under årens lopp och är beroende av givare i andra länder som donerar pengar varje månad. Av de personer vi intervjuade hade två personer varit på en organisation, och fyra hade varit på en annan organisation. De två som var på samma organisation hade åkt ganska direkt efter genomförd gymnasieutbildning, och de fyra som var på samma organisation hade åkt efter att de pensionerat sig. Vi hade inget bortfall av våra intervjupersoner.

Genomförande

Intervjuer

Inför våra intervjuer utformade vi en intervjuguide med frågor vi ville ställa under intervjun och som vi tänkte kunde svara på våra frågeställningar. Dessa intervjufrågor skrev vi bland annat utifrån vår egen definition av erfarenhet. De teman vi använde oss av var *kunskap, förändrade synsätt och påverkan* (bilaga 1). Under intervjun ställde vi följdfrågor om det passade in i samtalet och om vi kände att det behövdes för att få ytterligare dimensioner och perspektiv på ämnet. Som Bryman (2008) skriver är detta ett bra sätt för att kunna lyssna in svaren som intervjupersonerna ger på ett fördomsfritt och icke styrande sätt.

Efter att vi hade genomfört en provintervju genomförde vi intervjuerna i tysta rum. De spelades in och var mellan 30 - 45 min långa. En nackdel med att spela in en intervju kan vara att intervjupersonerna blir nervösa över att det som de säger blir sparat och går att lyssna på i efterhand och därför inte ger lika utförliga svar som de kanske annars hade gjort (Bryman 2008). Detta kan ha varit fallet för våra intervjupersoner, men vi ansåg ändå att vi fick ut tillräckligt mycket av svaren för att kunna genomföra vår analys.

Vi inledde varje intervju med bakgrundsfrågor om personen och om volontärarbetet. Detta för att få en tydlig bild kring volontärens arbetsuppgifter samt på grund av att Lough (2014) säger att volontärer ofta har svårt att förklara vad de har gjort. Vi ville alltså fråga vad de hade för arbetsuppgifter för att inte göra några antaganden utan höra vad de själva berättade att de gjorde. Frågorna vi ställde om hur länge de varit på organisationen var för att kunna se om de enligt McBride et. al. (2006) varit på organisationen en lång eller kort period.

Vi var båda närvarande under intervjuerna, men endast en ledde intervjun. Den andra studenten observerade och kompletterade med frågor i slutet av intervjun om hon ansåg att intervjuaren hade missat något. Efter genomförande transkriberade vi varandras intervjuer. Vi gjorde detta för att bli mer insatta i frågorna som ställdes och bli mer involverade, då vi hade suttit mestadels som åhörare på den intervju vi senare transkriberade.

Kodning

Efter intervjuerna kodade vi materialet utefter de teman som vi utgått ifrån i vår intervjuguide (bilaga 1). Under tiden som vi läste igenom vårt material försökte vi vara medvetna om att vi skulle kunna finna några teman som verkade bli mer förekommande och av mer analytiskt värde än andra (Rennstam & Wästerfors 2015). Vi har därför även läst igenom materialet från olika vinklar för att inte låsa oss i de kategorier som vi använt oss av i vår intervjuguide. Som vi nämnde innan så ville vi också få fram vad våra intervjupersoner själva anser vara av vikt att prata om, vilket gjorde att vi ansåg det vara ännu viktigare att faktiskt vara öppna för nya kategorier. När vi kodade utefter våra teman kom det även upp ämnen som tydligen var extra viktiga för volontärerna. Därför kodade vi även dem och placerade in dem under våra ursprungliga teman.

Analys

När vi analyserade vårt material använde vi oss av ett socialpsykologiskt perspektiv, begreppen primärgrupp och sekundärgrupp och Banduras begrepp själv effektivitet (se kapitel *Teoretiska utgångspunkter*) för att kunna förstå och fördjupa våra tolkningar och reflektioner kring intervjupersonernas uttalanden. Vi har även tagit upp forskning från kapitel *Kunskapsläge* som har en tydlig koppling till de resonemang vi för i analysen. Vi har sammanvävt vårt resultat med analysen då det är just intervjupersonernas uttalanden som är den empiri som vi vill analysera. Vi tänker alltså att svaren på våra frågeställningar finns i vad intervjupersonerna sade sig fått för erfarenheter och påverkan. Detta avsnitt i vår studie innehåller därför många citat från intervjupersonerna. Vi har valt att inte ta med direkta citat angående organisationen för att kunna vidhålla anonymiteten hos våra intervjupersoner, och inte heller specificera vilka intervjupersoner som varit på samma organisation.

Efter kodningen delade vi in svaren från våra intervjupersoner utifrån de olika teman vi hade i vår intervjuguide. Vi delade även in svaren i de olika teman utefter vad de hade sagt om frivilligt arbete och om romer. Därefter kunde vi tydligt se vad som de tillsammans hade talat mest om, och vad var och en av dem hade tagit upp mest. Vi valde alltså att inte analysera intervjupersonernas alla svar var och en för sig, utan tog istället dels upp gemensamma ämnen och dels det enskilda som volontärerna pratat mest om som vi tolkade vara viktigast för dem. När vi tog ut citat till vår analys försökte vi tänka

på att ha en jämn fördelning mellan intervjupersonerna för att få en så representativ bild som möjligt av alla intervjuer.

Metodologiska överväganden

Validitet och reliabilitet

När det talas om metod finns det två begrepp som är viktiga att diskutera. Dessa är validitet och reliabilitet. Dessa kan i sin tur delas upp i extern och intern.

Extern reliabilitet handlar om ifall vår studie kan genomföras av en annan forskare och om den forskaren skulle kunna komma fram till ett liknande resultat som vi har gjort (Bryman 2008). För att nå en så hög extern reliabilitet som möjligt i studien har vi tydligt försökt förklara våra tillvägagångssätt samt hur vi har genomfört våra tolkningar av vår empiri. Detta för att en annan forskare ska kunna genomföra vår studie på samma sätt. Men det faktum att vi har intervjuat olika personer som gett sina subjektiva, personliga perspektiv gör att vi ändå skulle fått olika resultat (Bryman 2008), vilket vi menar ger studien en låg extern reliabilitet.

Intern reliabilitet innebär att vi som gör studien är överens om att genomföra saker på samma sätt (Bryman 2008). Genom att vi har diskuterat och kommit överens hur vi ska transkribera och ställa frågor i intervjun har vi försökt att uppnå en hög intern reliabilitet i studien. Vi är medvetna om att i och med att vi är två personer som har genomfört studien, kan våra tolkningar ha skiljt sig åt ändå. Detta gör att vår studie kan få en svagare intern reliabilitet.

När det diskuteras om en studie har en hög eller låg intern validitet handlar det om ifall studien mäter det den säger sig mäta (Bryman 2008). Vi har i studien strävat efter att ha en röd tråd från frågeställningar till intervjuguide för att försöka uppnå en hög intern validitet. Men i och med att vi inte kunnat undersöka alla faktorer kring volontärernas erfarenheter och påverkan det gett har vi bedömt vi att vår studie har en låg intern validitet (ibid.).

För att nå en hög extern validitet krävs det att en studie kan appliceras på andra kontexter än där den genomförs (Bryman 2008). Bryman (ibid.) skriver om hur LeCompte och Goetz menar att det är svårt för en kvalitativ studie att uppnå hög validitet. Det kan tänkas att vår studie kommer få kritik kring att vi har valt just kvalitativa intervjuer för att samla ihop vårt material då det blir ett väldigt snävt resultat som inte går att applicera i någon annan kontext (Sohlberg 2006). Men Bryman menar

att det som människor gör, vad de har för värderingar och så vidare, måste tolkas i det sammanhang där de för tillfället befinner sig för att vi ska kunna förstå dem (Bryman 2008). Vi hade heller inte fått samma djup eller kunnat se på det som är unikt i en specifik kontext, alltså vilken roll den sociala kontext där vi är spelar, om vi inte använt oss av kvalitativa intervjuer (ibid.). Vi vill både försöka att förstå våra intervjupersoner och vara öppna för att den kontext de varit och är i eventuellt spelar roll, och därför har vi valt detta tillvägagångssätt.

Vår studie är svår att generalisera till andra sammanhang då vi fokuserar på specifika uttalanden och detaljer från våra intervjupersoner. Därför får vår studie en svag extern validitet. Som vi nämnt tidigare har vi inte för avsikt att studien ska kunna generaliseras till andra kontexter och därför ser vi de subjektiva uttalanden och kontexter vi befinner oss i som styrkor, då det är just det vi söker i vår studie. Det faktum att vår studie är svår att generalisera till andra kontexter kan alltså ses som antingen en svaghet eller styrka i vår studie. Vi kommer i nästa avsnitt diskutera studiens begränsningar och styrkor ytterligare.

Svårigheter och missbedömningar

Något som varit en svårighet för oss under skrivandet av uppsatsen har varit att inte växla in på spännande sidospår när vi till exempel har sökt forskning. Men vi har tillsammans försökt att hålla oss till ämnet. Vi ser det som en fördel att vi har varit två personer som kunnat agera kritiska granskare till texten vi har producerat samt till källorna vi har hittat. Vi har även försökt förhålla oss kritiska och tillsammans reflekterat över varandras fördomar och förutfattade tankar kring frivilligt arbete.

När vi sökte forskning kring volontärers erfarenheter tyckte vi att det var svårt. Detta kan bero på att vi inte hade någon förkunskap kring forskning på ämnet. Vi fick därför använda oss av flera olika sökord för att finna den forskning som vi sedan använde oss av.

En annan begränsning i vår studie är att vi är oerfarna intervjuare. Detta påverkade resultatet på så sätt att vi ibland råkade avbryta eller tala samtidigt som intervjupersonen till exempel. När vi senare transkriberade intervjuerna insåg vi även saker som hade varit intressant att fråga mer om under intervjun. Vi skulle ändå säga att vi utvecklades under processens gång och lärde oss mer hur vi skulle kunna bete oss i

intervjusituationen, vilket gjorde att vi kände att den sista intervjun flöt på bättre än den första.

När vi genomförde vårt urval sökte vi organisationer som arbetade med romer som huvudsakligt fokus. Vi valde även intervjupersoner i tron om att deras organisationer endast arbetade med romer. I efterhand visade det sig i våra intervjuer att organisationerna inte gör skillnad på människor utan snarare vänder sig till fattiga och utsatta individer som behöver hjälp i Rumänien, alltså både till romer och rumäner. Vi anser inte att detta har påverkat svaren i vår studie, då arbetet på organisationerna där volontärerna var även är riktat till romer. Dessutom är de flesta som är fattiga och utsatta i Rumänien romer (Nationell samordnare för utsatta EU-medborgare 2016), vilket naturligt gör att organisationerna arbetar mycket med denna grupp.

Etiska överväganden

Vi har i studien utgått ifrån Vetenskapsrådets (2002) forskningsetiska principer. När vi har mött våra intervjupersoner har vi informerat om syftet med studien och att de får avbryta när de vill utan att ange anledning. Detta hade vi även informerat om när vi skickade ut förfrågan om att vara med i denna studie. Vi har innan varje intervju bitt intervjupersonen att läsa igenom och skriva på en samtyckesblankett (bilaga 2) där de försäkrats om att de är anonyma och att studien är helt frivillig. Detta gjorde vi för att värna om intervjupersonens integritet och självbestämmande (Vetenskapsrådet 2002). Vi har även handskats varsamt med vårt intervjumaterial och endast använt materialet till vår studie. Vetenskapsrådet (ibid.) tar även upp att det är viktigt att reflektera kring om studien kan ge negativa konsekvenser för individen. Vi har reflekterat över detta och därför varit extra noggranna att hålla intervjupersonerna anonyma även i vår bekantskapskrets, då vi har gemensamma bekanta. Detta är även anledningen till att vi valt att inte skriva under citaten i analysen med deras riktiga namn, utan använt oss av namnen Anna, Britt, Carl, Doris, Erik och Frida.

Arbetsfördelning

Under arbetet med uppsatsen har vi suttit tillsammans och formulerat text men har sökt källor var för sig. Vi har ibland sökt forskning och läst litteratur separat. Vi har därefter träffats och redovisat vad vi hittat och tillsammans diskuterat vad vi ska använda och inte. Som vi tidigare nämnde var vi båda närvarande vid varje intervju men endast en av

oss ledde intervjun. Vi kom tillsammans överens hur vi skulle transkribera och genomförde sedan transkriberingen separat innan vi analyserade våra transkriberingar tillsammans.

5 Resultat och analys

När vi hade sammanställt våra intervjuer såg vi över hur länge våra intervjupersoner sade sig ha varit på organisationerna och insåg att de alla hade varit volontärer i vad McBride et. al. (2006) anser vara en lång period. Dock verkade tiden de varit på organisationen ändå ha spelat roll för volontärerna, något vi diskuterar vidare i avdelning *Tid*. Efter vi gjort detta sammanställde vi vad de hade berättat om vilka arbetsuppgifter de haft för att få en känsla för vilket sammanhang de hade befunnit sig i. Några av de arbetsuppgifter som våra intervjupersoner beskrev sig göra var; måla hus, ge läxhjälp, snickra och ha ansvar inom ett företag. Fyra stycken arbetade med underhåll och uppbyggnad av hus, en arbetade med att mestadels ha hand om läxhjälp för barn och en arbetade främst som ansvarig inom ett företag som gav romer och rumäner arbete. Alla beskrev hur organisationen de varit på arbetade med människor i Rumänien som var fattiga och som de hjälpte på olika sätt, både romer och rumäner.

Efter att vi hade sett över detta började vi att reflektera över vad intervjupersonerna sa sig fått för erfarenheter av sitt frivilliga arbete. Vi började med vår första definition av ordet erfarenhet, alltså lärdom, och analyserade därmed vad för lärdomar våra intervjupersoner sade sig ha fått både om frivilligt arbete och om romer.

Lärdomar

När vi kodat våra intervjuer kom vi fram till att intervjupersonerna sade sig ha lärt sig många olika saker om frivilligt arbete jämfört med varandra. Några tog dock upp att de inte hade lärt sig någonting praktiskt.

Det jag lärt mig hade jag nog lärt mig tidigare. I just det arbetet i alla fall. Där nere blev jag nog inte mer klok på något sätt.

(Erik)

Jag har inte lärt mig något praktiskt kan man säga va.

(Carl)

Vi började fundera på varför vi hade fått dessa svar, hur det kom sig att många av våra intervjupersoner sade att de inte hade lärt sig någonting praktiskt. I Panteas (2013) studie, som vi redogjorde för i kapitlet *Kunskapsläge*, tar hon upp att volontärorganisationer oftast inte är uppbyggda för att volontärer ska lära sig. Detta tänker vi skulle kunna hjälpa oss att förstå varför dessa volontärer inte lärde sig något praktiskt, att organisationerna de var på helt enkelt kanske inte var uppbyggda för lärande av detta slag.

Det var dock två intervjupersoner som beskrev att de hade lärt sig praktiskt. Britt beskrev sig ha lärt sig om måleri och Frida beskrev att hon blivit bättre på att odla och hugga ved. Vi tänker att de var personer som genomförde uppgifter som de inte hade kunskap om sedan tidigare och lärde sig utifrån det. Detta liknar slutsatsen att volontärer kan lära sig på plats utan förkunskap som McBride et. al. (2006) argumenterar för i sin studie. McBride et.al (ibid.) säger att detta stämmer in på unga volontärer som har volontärarbetat en kort period. Vi kommer här i vår analys fram till att detta kan stämma in även på våra volontärers erfarenheter, även om ramarna för volontärarbetet skiljer sig från det McBride et.al (ibid.) kommit fram till.

Många av intervjupersonerna sade sig ha lärt sig om romer under sitt frivilliga arbete. Vi sammanställde de lärdomar som intervjupersonerna tog upp mest om romer och kom fram till att det bland annat var lärdomar om romers livsstil som de sade sig ha lärt sig mest om. Intervjupersonerna talade dock om romers livsstil på olika sätt. Doris talade till exempel mycket om vilken mat romerna lagade och hur marknader såg ut:

Och gå ut på marknaden och hästmarknaden och... grönsakshandlingen och det, det är fantastiskt. På hösten så köper de så jättemycket vitkål!

(Doris)

Britt däremot, som också pratar om romers livsstil, sade sig ha lärt sig mer om utsattheten:

Och det är väldigt tragiskt att se barn faktiskt... Barnen som springer på gatorna, smutsiga och eländiga och tigger...

(Britt)

Här kan vi alltså se hur våra intervjupersoner pratar om samma ämne, men på skilda sätt. Detta tänker vi skulle kunna förstås med ett socialpsykologiskt perspektiv, att man påverkas av samhället man befinner sig i (Angelöw, Jonsson & Stier 2015). Om Doris

spenderade mycket tid på marknader är det av det hon lärde sig saker, medan Britt kanske lärde sig mer om saker som berörde henne på andra sätt i andra sammanhang.

Våra intervjupersoner sade sig också ha lärt sig fler saker om romer. Bland annat sade de ha lärt sig vikten av utbildning och skola för att romerna ska få bättre förutsättningar i samhället, som både Erik och Carl uttryckte det. Några fler saker som våra intervjupersoner sade sig lära sig om var följande:

Romernas historia:

Någonting jag absolut lärde mig i Rumänien var ju till exempel att romer...

Ändå var slavar i Rumänien ända fram till 1860 var det väl?

(Frida)

Fenomenet att romer reser till andra länder för att tjäna pengar:

Ja' upplevde att det var väldigt många barn som bodde, eller va', jag tror att jag upplevde i alla fall, jo, det var mer än vad är här i alla fall, att man hade lämnat barn efter sig. Som bodde hos mor- och farföräldrar eller moster och farbror och så vidare. Och att föräldrarna kunde vara borta, jag vet i alla fall, ett par föräldrar har jag nog aldrig träffat liksom. Och då var det liksom, de sa att de åkte utomlands för att jobba. Sen vet jag inte vad det innebär, eller innebar. Om det kan ha inneburit prostitution eller tiggeri det liksom, det ska vara osagt för det vet jag inte.

(Anna)

Det var ju absolut ett fenomen och det var många som åkte till Frankrike, många åkte till Italien, många åkte till Spanien, många till England. [...] Så absolut, det var någonting jag var med om eller upplevde på ganska nära håll.

(Frida)

Romers förhållningssätt:

Eh så det lärde jag mig väl också att det är väl det som är det svåra är väl liksom att också... Skapa en vilja av att... Från dom själva att faktiskt vilja bryta utanförskapet, för jag upplevde inte alltid att det... Fanns en vilja till det heller utan det fanns mer en, en passiv acceptans liksom att "okej, dom vill

inte vara med oss, och då vill inte vi vara med dom".

(Frida)

Utifrån detta resultat vi presenterat ovan tolkar vi det som att volontärerna lärde sig om problematiken de mötte. Volontärerna från Jonssons (2012) avhandling uttrycker samma sak som även en av våra intervjupersoner sätter ord på:

Så att det ja, det fattar du inte hemma. Du måste ut och titta på det för att se hur det är.

(Carl)

Helt enkelt att volontärer anser att de kan lära sig om problematiken genom att fysiskt befinna sig på en plats i ett sammanhang. Detta tänker vi även är något som skulle kunna sägas utifrån ett socialpsykologiskt perspektiv, att individen påverkas av samhället den är aktiv i (Angelöw, Jonsson & Stier 2015). I ett socialpsykologiskt perspektiv ingår även hur individen påverkar samhället, men detta är något som vi kommer att gå in mer på senare.

Våra intervjupersoner beskrev sig lära sig mer om frivilligt arbete än om romer. Vi ställde oss frågan varför vi fick det resultatet. En anledning tänker vi skulle kunna vara att de eventuellt lärde sig mer på ett personligt plan (individ) än de lärde sig om problematiken som fanns på ett annat plan (samhälle).

Lough (2014) säger att volontärer kan vara ambassadörer för problematiken när de kommer hem från sin volontärresa. Vi tänker att det kan vara så att våra intervjupersoner snarare blivit ambassadörer för frivilligt arbete istället, för det var det de sade sig lära sig mest om. Lärdomar om frivilligt arbete var också det som talades mest om i alla intervjuer sammanlagt, och det ska vi gå in mer på nu.

Lärdomar av frivilligt arbete - fördjupning

De som talade mest om vilka lärdomar de fått av frivilligt arbete var Anna, Carl och Frida. Vi kommer nu gå in på några av deras lärdomar om frivilligt arbete som en slags fördjupning kring vilka lärdomar våra volontärer sade sig ha fått.

Anna sade sig delvis ha lärt sig om språk och vikten av att volontären inte kommer och går i organisationen, varav vi tar upp det sistnämnda under avsnitt *Organisation*. Något annat hon lärde sig om var att världen är mer komplicerad än vad vi kan tro och hur lång tid det kan ta att bygga upp ett raserat förtroende människor emellan.

Lough (2014) menar att det finns två mål med internationellt volontärarbete. Det ena är att det har möjlighet att främja social utveckling och det andra är att det kan lära volontärer om social rättvisa och om globalt medborgarskap. Ett citat från en av våra intervjupersoner om det sistnämnda "målet" finns nedan. I kombination med ett socialpsykologiskt perspektiv (Angelöw, Jonsson & Stier 2015) har vi reflekterat kring detta som att volontärer genom sitt volontärarbete skulle kunna lära sig om strukturer i samhället och kring de förutsättningar som dessa ger för individer i olika sammanhang. Till exempel hur det är för organisationer som arbetar med romer i Rumänien och hur det kan hjälpa romer eller ej. När Anna och Carl berättade om sina lärdomar uttryckte de att de inte lärde sig några praktiska färdigheter, utan snarare om andra saker. Som vi nämnde nyss tar Carl bland annat upp att han lärde sig om hur organisationen är delaktig i samhället i Rumänien.

Man ser ju och så där vidare hur det är och... Man lär sig framförallt av dom som har 20 års erfarenhet av att leva där nere. Och då är det ju så att organisationen lever ju liksom i samhället. Allting det de gör är ju beroende på samhället. Du måste ha lov på samhället. Alla barn som du tar hand om har du ju kontakt med samhället. Det är ju, finns ju en social, byggs ju upp i Rumänien precis som hemma, en social organisation som här va. Det är mycket som är samma vettu. På sådana saker va. Man jobbar ju i det va, kommer i kontakt med det politiska livet och så där vidare. Det gör ju inte vi när vi kommer ner.

(Carl)

Carl tar även upp att han lärde sig om hur mycket frivilligt arbete kan göra.

Man lär ju sig av saker runt omkring. Och det man lär sig är ju framförallt är ju hur, hur ska jag säga, det... Vad människor egentligen kan åstadkomma här och hjälpa människor med enkla medel.

(Carl)

I båda dessa citat ovan tar Carl också upp hur han har lärt sig sina lärdomar. Han poängterar då att han framförallt har lärt sig av andra runt omkring i organisationen. Utifrån en socialpsykologisk utgångspunkt tänker vi att detta är ytterligare ett exempel på hur individen som är aktiv i en grupp påverkas av sin omgivning och lär sig av detta.

Fridas lärdomar skiljde sig lite ifrån de andra genom att hon sade sig ha lärt sig mycket om henne själv personligen.

Oj, jag har lärt mig väldigt mycket. Eh... Alltså... Klyschigt nog så har jag väl lärt mig väldigt mycket om mig själv eller så framför allt liksom. Delvis kan väl det ha lite att göra med, alltså, jag var ju ändå där i en ålder mellan 21 till 25 där jag tror dom flesta lär sig väldigt mycket om sig själva så vart, i vilken situation man än är i så klart...

(Frida)

Frida uttryckte även att hon kom till en punkt där hon kände att hon inte kunde lära sig mer i arbetet hon gjorde.

Är det väl också så att man kommer ändå utan utbildning och utan så mycket annan arbetslivserfarenhet så... Går det väl också lite till en punkt ehm... Där man känner, eller där jag kände... Att jag kanske ändå skulle ha behövt antingen mer erfarenhet eller mer teoretisk kunskap på något sätt för att liksom kunna ta det ett steg längre.

(Frida)

Jag hade svårt att se hur jag skulle kunna stanna kvar och lära mig och liksom ha tid. Och energi till att lära mig det själv på något sätt. Det fanns ingen jag kände där som jag kunde lära mig av. Så i sådana fall skulle jag ha behövt gå någon distanskurs eller börja läsa en massa böcker.

(Frida)

Pantea (2013) för en diskussion kring huruvida organisationer är uppbyggda för att lära volontärer eller inte. Frida uttryckte att hon hade lärt sig mycket saker under sitt frivilliga arbete, men att det kom till en gräns där hon behövde någon slags "mer" utbildning eller yrkeskompetens för att kunna lära sig mer och föra arbetet vidare. Vi tänker att det kan ha varit så just på grund av att organisationen inte var uppbyggd för att lära volontärer. Volontärerna i vår studie uttryckte att de kommer till organisationen och får sina uppgifter och gör så gott de kan utifrån de förutsättningar de får. De lär sig alltså saker, vilket vi såg i nyss nämnda citat, men till en viss gräns som Frida uttrycker det. Frida tar upp i slutet av ett av citaten ovan att det kanske berodde på hennes ålder att hon lärde sig så mycket om henne själv. Detta tänker vi stämmer överens med det

som Pantea (2013) tar upp, alltså att de unga volontärerna i hennes studie kanske mest lärde sig av att lämna sina hem och komma till en annan plats med nya intryck.

När Frida säger att hon inte ansåg sig kunna föra företaget framåt mer, tolkar vi det som att hon eventuellt fått en minskad själveffektivitet (Karlsson 2012). Vi tänker att när hon inte ansåg sig kunna göra mer, då ledde detta till att hon tog beslutet att avsluta sitt frivilliga arbete. Det har i vår studie visat sig vara viktigt för volontärerna att de anser sig göra ett gott arbete för att de ska fortsätta sitt frivilliga arbete, vilket vi går in mer på senare.

Förändrade synsätt

Vårt andra tema i vår intervjuguide (bilaga 1) utifrån ordet erfarenhet var förändrade synsätt. Vi ställde därför frågor om huruvida volontärerna hade ändrat sina synsätt kring frivilligt arbete respektive romer efter deras tid i Rumänien. Det några av volontärerna tog upp var att de hade fått en positiv syn på frivilligt arbete och att de upplevde att det frivilliga arbetet organisationen genomförde var ett betydelsefullt arbete.

Nej, det har styrkt mig i tron och liksom i övertygelsen om att frivilligt arbete betyder otroligt mycket va. [...] Men det betyder ju även mycket för dem som man, för sådana organisationer som jobbar i Rumänien och det spelar ingen roll var det är, vilka frivilligorganisationer du är va.

(Carl)

Det är ju helt otroligt vad det kan... Ge ringar på vattnet faktiskt... Ja det är fantastiskt.

(Britt)

Att känna att de gjorde ett gott arbete som gav ett gott resultat var något som flera volontärer beskrev när vi frågade om de förändrade synsätt de fått efter sitt volontärarbete.

Ja, det arbetet som utförs där nere kan ju förändra livet väldigt påtagligt, för väldigt många i alla fall. Det lilla man gör, så har man ju ändå gjort något lite grann, för den personen betydde det väldigt mycket. Och kanske för den familjen och så, det kan man känna lite, där gör jag lite gott. Där kunde jag göra något litet. Så är det.

(Erik)

Det är ju, betyder ju otroligt mycket.

(Carl)

Och sedan känner jag att man kan ju göra nytta.

(Doris)

I vår analys har vi sett en koppling mellan att de flesta av våra intervjupersoner som beskrev att organisationens frivilliga arbete var ett betydelsefullt arbete, också kände att de gjorde ett gott arbete. Volontärerna beskrev alltså att de upplevde att organisationen gjorde skillnad och att de var nöjda med vad de hade gjort. När en individ, i vårt fall volontären, tänker att den har en förmåga att göra ett gott arbete ökar individens tilltro till sig själv att genomföra uppgiften. Det är detta som Bandura (1994) kallar för själveffektivitet. Om jag som volontär tror på mig själv tror jag också att jag kommer prestera bättre, vilket är något av det som Jones (2016) tog upp i sin studie.

Om vi ska applicera detta i vår studie tänker vi att när våra intervjupersoner anser att de har en förmåga att göra ett gott arbete blir de mer motiverade till sitt eget volontärarbete. Detta på grund av att deras tilltro till sin egen förmåga att göra ett gott resultat i ett betydelsefullt arbete har ökat. Vi menar alltså att en ökad själveffektivitet hos volontärerna delvis kan hjälpa oss förstå varför volontärerna sade sig blivit mer positiva till frivilligt arbete. Vi tolkar även deras uttalande som att de kan ha känt en tillhörighet till sammanhanget, till organisationen, som vi nu väljer att se som en sekundärgrupp (Angelöw, Jonsson & Stier 2015) och fick en bekräftelse kring att de bidrog till organisationen när de arbetade inom dess olika projekt. Särskilt då de såg betydelsen det frivilliga arbete som sekundärgruppen genomförde fick för samhället, alltså för personerna de mötte. Någon vågade till och med prova på något som de inte hade provat innan:

Nej det är bara att det att man ser ju liksom att det är mycket man kan göra.
Även om du inte brukar måla hus hemma, för det gör min man, så klarar jag
ju faktiskt det i många dagar.

(Doris)

Själveffektivitet i detta sammanhang tänker vi alltså handlar om hur individens synsätt på sin egen förmåga kan påverka situationen när individen sedan handlar.

Det fanns en volontär, Anna, som inte tyckte att det frivilliga arbetet gav ett gott resultat och hon uttryckte att hon tyvärr inte såg att det frivilliga arbetet var särskilt betydelsefullt för personerna hon mötte. Det hon förmedlade istället var att de tankar som hon fått efter sitt frivilliga arbete varit betydelsefullt för henne.

Jag åkte med rädda-världen-syn och kom kanske tillbaka med en... Ahmen,
lite kraschad syn på det. Vilket å andra sidan kanske är vettigt och bra.

(Anna)

Och mer bara att det alltså det ligger väl en annan underliggande
medvetenhet tror jag i det. [...] Det är något vackert på ett sätt att ha blivit av
med sin naivitet.

(Anna)

Anna tar alltså upp att det kan vara en fördel att hon har fått dessa erfarenheter från sitt frivilliga arbete, trots att hon blivit skeptisk till frivilligt arbete generellt. Då det, som hon beskriver, är många människor som i sin ungdom blir brända när de inser att de inte kan vara en "räddare på en vit springare". Hon menar att fördelen ligger i att hon redan har varit där och bär med sig detta som en medvetenhet och perspektiv, till skillnad från de andra intervjupersoner som inte uttryckte att de förlorat sin tro på frivilligt arbete utan istället fått en högre tilltro till det. I Jones (2016) studie beskrev de volontärer som ansåg sig ha en låg själveffektivitet sig inte heller ha fått en ökad förmåga, alltså inte någon utveckling. I vår studie fann vi något annat. Anna som vi bedömde ha en låg själveffektivitet (i och med att hon uttryckte att hon inte visste om hennes arbete gjort någon nytta) kände ändå att hon hade fått en slags utveckling. Hon uttryckte att hon hade lärt sig trots att hon inte såg sig ha bidragit med något.

I vår studie har vi alltså funnit både volontärer som ansåg frivilligt arbete vara något bra och volontärer som ansåg det vara något mindre bra. Det var två volontärer,

Anna och Frida, som beskrev att de blivit kritiska till frivilligt arbete efter sin tid i Rumänien.

Jag fick mycket mer negativ bild av frivilligt arbete efter att jag varit där. Även om jag är själv är jätteglad för det jag gjorde så... Är ju volontärarbete liksom... Det är väldigt svårt att förändra någonting långsiktigt med det. Du kan absolut göra någonting kanske liksom... Bra och på kortsiktigt sätt, men alltså...

(Frida)

Men frågan är om man... Blev saker verkligen bättre jämfört med innan man kom. Jämfört med efter man kom?

(Anna)

Båda volontärerna beskriver att deras kritiska inställning till frivilligt arbete bland annat beror på att det var en så stor omsättning på volontärer som kom och gick hela tiden.

Men det är väl mer att jag på gott och ont, associerar vissa saker med volontärarbete. Exempelvis då att det är en ganska hög omsättning på folk. Och det tror jag inte att jag skulle varken vilja eller orka igen faktiskt, på samma sätt i alla fall.

(Frida)

För att, ingen människa mår väl bra av att nya människor klampar in och ut ur ens liv hela tiden.

(Anna)

Både Anna och Frida ifrågasätter alltså om deras arbete gjorde någon skillnad på längre sikt och var kritiska till att volontärer kommer och går på ett projekt. Detta är något som vi tyckte var intressant att fördjupa oss mer i och kommer därför att gå in på det ännu mer under avsnitt *Organisation*.

Vi har nu redovisat intervjupersonernas svar kring deras synsätt på frivilligt arbete. Det vi kan utläsa är att alla volontärer uttryckte att det var viktigt för dem ifall deras arbete gav ett bra resultat eller inte. Som vi tolkar det var detta den huvudsakliga faktorn till vilket synsätt de sade sig ha fått kring frivilligt arbete. Som Lough (2014) tar upp så kan frivilligt arbete både bidra och skada, trots goda intentioner, vilket volontärerna i vår studie också verkade tänka och ansåg vara viktigt. Detta kan vi bland

annat se i citatet nedan:

Sen är det ju så med all hjälpverksamhet att de, det kan ju gå snett och det fungerar inte som man har tänkt sig och så där vidare. Man ska ju tro att det inte det, det måste man ha klart för sig och det är så med all verksamhet, vad du än gör så kan det gå snett. Rent pengamässigt.

(Carl)

Förändrade synsätt kring romer

Den kategori som volontärerna talade näst mest om i intervjuerna var deras förändrade synsätt kring romer och Britt och Erik var de volontärer som talade mest om detta. Båda två talade delvis om vikten av skola för romer och vikten av att hjälpa romer i deras hemland. Dessa två ämnen tog även andra volontärer upp.

Här är några saker våra intervjupersoner nämnde när de pratade om vikten av skolgång:

Och det är ju också jätteviktigt att barnen får gå i skolan, det är ju grunden för allting...

(Doris)

Och kunna hjälpa dem så de finge sin skolgång, så de kunde växa på det viset.

(Britt)

Men för att få en situation, den situationen att ändras så tror jag att A & O är alltså skola. Skola för, så att de liksom, tror på sig själva lite mer, så att de kan verkligen kan. Det tror jag är. Skola, skola, skola.

(Erik)

Och här är två saker som kom upp när våra intervjupersoner pratade om vikten av att hjälpa i hemlandet:

Men det var ju mycket bättre om vi kunde hjälpa dem där de är.

(Doris)

Jag tror att det är det som är det bästa, att hjälpa dem på plats.

(Erik)

När vi sett mer översiktligt på vilka synsätt volontärerna har tagit upp kring frivilligt arbete och kring romer har vi sett en koppling. Det är några volontärer som både tycker att organisationen gör ett gott jobb och som också anser det vara viktigt att hjälpa romer i sitt hemland. Det var även många av våra intervjupersoner som nämnde vikten av att hjälpa i hemlandet och att barnen måste gå i skola. Både Britt och Erik, de som pratade mest om förändrade synsätt kring romer, volontärarbetade på organisationer som lade stor vikt vid skola och som försökte hjälpa romer i deras hemland.

Vi har reflekterat kring om dessa kopplingar kan bero på att volontärerna eventuellt kände en tillhörighet till sin sekundärgrupp, alltså organisationen (Angelöw, Jonsson & Stier 2015). Vi tänker att de i sådana fall på grund av detta skulle kunna ha blivit så inspirerade och påverkade av organisationens arbete och tyckte att arbetet fungerade så bra, att de ville berätta om det organisationen gjorde för andra. Kanske trivdes de så bra i organisationen och tyckte att organisationens tillvägagångssätt gentemot romerna var bra så att deras synsätt nu är lika det fokus som organisationen har? Vidare diskussion förs i avsnitt *Organisation*.

Avslutningsvis tar vi här upp två synsätt från Britt och Erik. Britt beskrev sig ha fått ett förändrat synsätt kring romer genom att hon hade insett att vi människor är olika lyckligt lottade:

Dom är också människor som sagt var. Och vi är olika lottade, tyvärr. Att en del har fötts på andra ställen än Sverige. Och det är olika möjligheter. Men det är ju sorgligt att det ska hänga med romerna så om det gör [...].

(Britt)

Erik uttryckte att han tyckte synd om romerna i deras utsatta situation:

Och någon tycker man ju lite synd om. För de bor ju så illa och eländigt. Så det. Så vi byggde ju ett hus som var våran standard här då så. Så bor dom i, så dåliga. Många tror jag trivs bra ändå. De som hade sina, sina hus där och odlade lite grann.

(Erik)

Utifrån dessa svar tolkar vi det som att de uttryckte sig ha fått en förståelse för romers situation. De såg att det fanns skillnader i Rumänien och i levnadsstandard för människorna där. De fick nya perspektiv kring vad de ansåg vara rättvist eller inte i

samhället, vilket Lough (2014) menar kan vara en effekt av frivilligt arbete för volontären.

Ytterligare erfarenheter

Efter att vi hade kodat utefter våra teman i vår intervjuguide (bilaga 1) insåg vi att många av våra intervjupersoner pratade mycket om tid och om organisation. När vi sammanställt dessa två nya kategorier tolkade vi det som att det handlade om olika erfarenheter som de fått. Vi har valt att ta upp dessa nya kategorier för att vi ansåg att det uppenbarligen var något som var viktigt för våra intervjupersoner och därför vill vi lyfta det (Bryman 2008). Vi kommer nu börja med att ta upp vad de sade om tid.

Tid

Tid var något som särskilt två av våra intervjupersoner ofta pratade om, och det var de som både hade arbetat länge sammanhängande på en organisation och var kritiska till frivilligt arbete. Det som de sa när de pratade om tid var i förhållande till hur länge de själva volontärarbetade och hur länge de tycker att en volontär ska stanna på en plats. Något som vi även såg var intressant var hur både Frida, som sade att hon varit på sin organisation sammanhängande i flera år, och Britt, som sade att hon varit på sin organisation några veckor i taget, båda tyckte att deras egen tidsperiod var lagom.

När Frida och Anna berättar om hur länge de arbetade för respektive organisation säger Anna att hon är osäker på om hon hann göra skillnad och Frida säger att hon tyckte att den tidsperiod som hon var i Rumänien ändå var tillräcklig, att hon hade gett mycket tid till arbetet. Som vi nämnt tidigare så var både Anna och Frida kritiska till organisationer där volontärarbetare kommer och går, och de talar mycket om detta. De säger bland annat att det blir svårt att bedriva ett arbete när volontärer kommer, startar upp ett projekt, och sedan åker igen. De säger även att man ska vara beredd att stanna ett tag om man åker som volontär, vilket vi kan se i citatet nedan:

Eller min syn på det har förändrats så att jag tror att ska man göra så ska det faktiskt... Alltså gör det en längre tid, jag skulle säga faktiskt minst två år.

Annars så kan du typ strunta i det.

(Frida)

Att både Anna och Frida är kritiska till organisationer där volontärarbetare kommer och går har vi analyserat på två sätt. Det ena är att det skulle kunna handla om att de, liksom Lough (2014), är kritiska till om volontärer kommer och blir mer till en börda för värdorganisationen än vad de faktiskt kan hjälpa till. Vi har också kommit fram till att det kan handla om att de är kritiska till att man som volontär inte hinner påverka samhället man befinner sig i när man inte är där så länge, utan det är bara individen som hinner bli påverkad av samhället. Alltså helt enkelt att man då skulle volontärarbeta mer för sin egen skull, i och med man inte hinner göra någon skillnad.

Huruvida någon ger mest hjälp till någon annan om man stannar en längre eller en kortare period är inget som vi i denna uppsats har för avsikt att förklara, och tar därför inte ställning till det heller. Detta, tillsammans med en hel del annat, är saker som vi gärna skulle ses att det görs fler undersökningar om för att se eventuella samband, vilket vi senare kommer att tala mer om i kapitel *Avslutande diskussion*. Nu ska vi istället gå in den andra kategorin som vi fann våra intervjupersoner prata mycket om, nämligen organisation.

Organisation

Våra intervjupersoner pratade mycket om organisationen på olika sätt, även i sammanhang när vi till exempel inte hade försökt kartlägga deras egna arbetsuppgifter. De ville väldigt gärna berätta om organisationen, hur den var uppbyggd och vad de hade lärt sig av detta. Ett exempel är Erik som pratade förhållandevis lite om vad han själv gjorde men uppehöll sig desto längre kring organisationens uppbyggnad.

Alla våra intervjupersoner berättade mycket om vad organisationen de volontärarbetade för gör för något. De berättade till exempel om hur organisationen startade, vad som händer på de olika samlingarna de har, vilka verksamheter som finns inom organisationen och så vidare. Många berättade även om hur organisationen är uppbyggd och varför verksamheten fungerar som den gör. Vi fick höra om vilka lagar som styr arbetet, var de fått sina resurser från och hur det ser ut med styrelse och ledare.

Vi har frågat oss hur det kom sig att de berättade så mycket om detta, något vi även nämnde i avsnitt *Förändrade synsätt kring romer*. Vad var det som gjorde att de ville att vi skulle förstå organisationen i sig och inte bara deras roll inom den? Efter att ha diskuterat och läst igenom citaten med våra teoretiska glasögon på oss kom vi fram till att det helt enkelt kan vara så att några av våra intervjupersoner var stolta över

organisationen de var på. Vi tänker att kanske trivdes de så bra i sin sekundära grupp (Angelöw, Jonsson & Stier 2015), alltså organisationen, att de gärna ville förmedla vad den gör. Enligt Nationalencyklopedin (2017a) är individerna i en sekundärgrupp inte så nära varandra. När vi tolkar intervjupersonernas uttalanden tycker vi oss se att de talar om organisationen mer som om att det vore en primärgrupp, snarare än en sekundärgrupp. Kanske kom organisationen och det sammanhanget att bli mer av en primärgrupp för just dessa volontärer?

Den stora tilltron till organisationen vi nu har nämnt ser vi även i dessa citat:

Och liksom se hur pengarna kommer fram. Det är ju det tycker jag som är otroligt positivt.

(Britt)

Och man kan ju förbluffas över, vad den kristna tron kan bära och vad det åstadkommer. Hur vad du gör alltså. Helt otroligt. Och med det, hur pengarna kommer direkt ner och att det inte liksom försvinner någonting på det.

(Carl)

Som vi nämnt tidigare var det två personer, Anna och Frida, som var negativa till hur organisationen de volontärarbetade på var uppbyggd. Frida säger bland annat att:

Det var en väldigt hierarkiskt styrd organisation. Och liksom, våran ledare, som jag på så många sätt ser jättemycket upp till, var ändå den i slutändan som liksom sa ja eller nej till allting. Så man bara, för att kunna ta någonting framåt så var vi väldigt beroende av att ändå få [...] godkännande hela tiden. På många sätt gav h*n oss också ett fritt spelrum att testa saker och så. Men det var ändå liksom att, man fick komma så här kan vi testa det här? Kan vi göra det här?

(Frida)

Även Anna pratar om hur organisationen där hon var kändes väldigt "toppstyrd" och ifrågasatte sättet som beslut fattades på.

Att de båda är kritiska till uppbyggnaden och ledarskapet på organisationen där de var har vi valt att läsa ur ett socialpsykologiskt perspektiv (Angelöw, Jonsson & Stier 2015) och därmed säga att de kanske inte kände en så stark tillhörighet till den sekundärgrupp där de befann sig. Anna beskriver exempelvis hur hon var "förblindad"

hennes första år på organisationen och hur hon hade kommit in i ett "ganska tight sammanhang" och ville passa in där. Men att hon det andra året blev mer skeptisk till organisationen i sig, vilket vi tänker då skulle ha kunnat leda till en distans från sekundärgruppen som gör att hon nu ställer sig kritisk till den. Vi tänker att det kan ha varit så att för Anna blev inte organisationen en primärgrupp (ibid.), till skillnad från för hur det eventuellt blev för de andra volontärerna som var positiva till deras organisation, som vi nämnde tidigare.

Campbell och Warner (2016) berättar om hur de hade en person i deras studie som de sorterade in i kategorin "negativ berättelse". Vi tänker att både Anna och Frida skulle kunna placeras in i någon liknande kategori, men det Campbell och Warner kommer fram till liknar inte alls det som vi kommer fram till i denna studie. Den person som de säger hade en negativ berättelse pratar om hur jobbigt det var med maten, boendet, fritiden och så vidare. Detta är inget som någon utav våra intervjupersoner berättar om, tvärtom framkommer det hur goda vänner de har fått under resan, hur de anpassade sig efter den standard som var där de bodde och så vidare. Det som Anna och Frida istället var kritiska mot var på ett organisatoriskt plan, vilket vi här har försökt att visa.

Som vi nämnt tidigare så har även många av våra intervjupersoner uttryckt en ökad tro på sig själva inom det arbete de gjort inom organisationen, alltså vad vi har tolkat vara en ökad själveffektivitet (Karlsson 2012). Några av dem nämnde också att de berättat mycket både om det arbete de gjort och om organisationen för andra, och försökt få dem att också åka till samma organisation. Doris säger bland annat att hon berättar om sin resa för alla och rekommenderar att de ska åka. Här kan vi alltså se hur det positiva synsättet på organisationen och på sitt eget arbete påverkar volontärerna då de vill berätta om sitt arbete för andra. Vi tänker att detta i sin tur påverkar människorna runt omkring, då flera även uttryckte hur de hade fått med släktingar och vänner att åka ner för att volontärarbeta tillsammans med dem. Vad volontärerna mer berättat om hur deras frivilliga påverkat dem kommer vi snart gå in på i avdelning *Påverkan*.

Sammanfattning erfarenheter

Vi har nu tagit upp de lärdomar och synsätt som volontärerna talade mycket om och även fördjupat oss kring vissa erfarenheter de säger sig ha fått. Vi har utifrån resultatet

kommit fram till att volontärerna inte talar så mycket om lärdomar kring romer, men de lärdomar de tar upp är väldigt lika varandra. Volontärerna tog dock upp desto mer förändrade synsätt kring romer efter sitt frivilliga arbete. I vår studie har vi definierat erfarenhet som lärdomar och synsätt, därför tolkar vi det som att volontärerna också fått många erfarenheter kring romer efter sitt frivilliga arbete. Hur dessa erfarenheter har påverkat volontärerna är nästa tema som vi går in på nu.

Påverkan

I våra intervjuer ställde vi avslutningsvis en fråga om ifall våra intervjupersoners tid i Rumänien påverkat dem. När vi senare såg igenom vilka svar de gett märkte vi att få volontärer nämnde romerna i sina svar om påverkan. Det var några som nämnde att de hade blivit vänner med romerna de mötte, dock på andra ställen i intervjun. Denna vänskap tolkar vi som en påverkan. Det volontärerna berättade om detta liknar Campbell & Warners (2016) kategori personlig utveckling. Volontärerna i den studien talade om hur de träffade personerna som de arbetade med och blev vänner med dem i sitt arbete och i sin organisation, men också hur de blev så påverkade att de ändrade sitt levnadssätt när de kom hem. Till skillnad från detta pratade inte våra intervjupersoner så pass mycket om sina vänner eller uttryckte att de blivit påverkade på detta sätt att vi kunde se att det verkade ha varit väldigt viktigt för dem.

Några volontärer tog upp att de har åkt till Rumänien flera gånger igen och några ville också åka ner igen och arbeta.

Men det påverkar en väl det att man, man vill åka tillbaka man har ju kraft och möjlighet och det är ju en förmån att ha möjlighet att åka på sådant här.

(Carl)

För vi har faktiskt varit där fyra gånger så det är ju bevis på att vi har tyckt att det har varit kul och sådär.

(Doris)

Campbell och Warner (2016) har också gjort en studie om personer som arbetat frivilligt i ett annat land. I den fann de att de personer som upplevde att deras erfarenheter av volontärarbete även bidrog till deras professionella arbete på hemmaplan, blev mer motiverade till att åka ut och volontärarbeta igen. I vår studie var det samma volontärer som tidigare hade uttryckt sig positiva till det frivilliga arbetet de

genomförde på organisationen i Rumänien som sade sig vilja volontärarbete igen utomlands. En källa till själveffektivitet säger Bandura vara när individen ser att dess arbete ger framgång (Karlsson 2012). Utifrån detta tänker vi att både Campbell och Warners (2016) volontärer och volontärerna i vår studie kanske såg den positiva inverkan erfarenheterna från det frivilliga arbetet gav och därför blev mer motiverade till att åka ut och volontärarbete igen. När själveffektiviteten ökade tänker vi att de blev mer benägna att frivilligarbete.

Doris var en av de personer som i sin intervju talade mest om vilken påverkan som det frivilliga arbetet haft. I Jones (2016) studie sade volontärerna att erfarenheterna från deras volontärarbete hade fått en positiv påverkan på deras vardagliga förvärvsarbete. Vi tolkar detta som att deras erfarenheter alltså inte bara påverkade dem själva utan även företaget och kollegorna runt omkring volontärerna. En påverkan som också Doris bland annat tog upp, som vi nämnde tidigare, var att hon gärna berättade för sina vänner och familj om resan och uppmuntrade alla att åka själva. Vi tolkar det som att Doris genom att berätta om sina erfarenheter blir en ambassadör (se Lough 2014) för organisationen hon varit på. Doris är en individ med erfarenheter som hon fått genom sitt frivilliga arbete, som hon sedan förmedlar i sina primära grupper såsom familj eller nära vänner (Angelöw, Jonsson & Stier 2015). Vi tolkar detta utifrån en socialpsykologisk utgångspunkt att hon är en individ som har varit aktiv i en sekundärgrupp och som genom sina erfarenheter av samhället i Rumänien, organisationen och de mänskliga mötena, påverkar andra i sin omgivning (ibid.).

I bland annat kapitlet *Kunskapsläge* nämnde vi att många som arbetat volontärt sade sig ha gjort socialt arbete och utbildade sig senare inom detta (Lough 2014). Ingen av de som vi intervjuade nämnde någon slags påverkan kring att de efter sitt frivilliga arbete hade utbildat sig inom socialt arbete. Vi började fundera på hur detta kan ha kommit sig och insåg att intervjupersonernas uttalanden kanske inte är så långt ifrån Loughs resonemang ändå. Ingen av de som vi intervjuade sade sig ha arbetat med socialt arbete men några uttryckte däremot hur de arbetat med andra saker, något som de även utbildat sig inom i efterhand. Här kan vi alltså se en påverkan som volontärernas erfarenheter lett till, även om det i detta fall inte specifikt handlar om socialt arbete.

Det vi nu har sett i denna avdelning är att våra intervjupersoner mest pratade om vilken påverkan deras volontärarbete gett utifrån att de ville åka ner igen. De pratade även mycket om att de berättat om sina erfarenheter för andra.

6 Avslutande diskussion

Efter att genomfört våra intervjuer och analyserat vårt resultat vill vi nu stanna upp och reflektera över vår studie. Det vi ville göra var att undersöka volontärers erfarenheter av att frivilligt arbeta med romer i Rumänien och vilken påverkan de uttrycker att det har gett dem. Vi kom i vår analys fram till att volontärerna har fått erfarenheter kring frivilligt arbete och kring romer. Många talade om organisationen och vi tolkar det som att den hade en stor påverkan på volontärernas erfarenheter. Därför tänker vi att det i framtida studier skulle vara intressant att göra en analys utifrån ett organisationsteoretiskt perspektiv med tanke på att volontärerna talade så pass mycket om detta.

Något som kom upp i vår analys i samband med resultatet kring lärdomar var att många av volontärerna lärde sig mycket av sin omgivning. Detta var samma personer som också uttryckte att de inte kunde språket och hur det begränsade dem från att tala med romerna. Det var dessutom dessa personer som sade sig lära sig mer om frivilligt arbete än om romer. Det vi har reflekterat kring i efterhand är att det kan vara svårt att lära sig om problematiken man möter om man inte kan språket. Om man inte kan prata med den som det handlar om så tänker vi att det blir naturligt att man måste förlita sig på vad andra har att säga om saken. Många av volontärerna talade alltså inte med romerna direkt och fick då lära sig genom att se och lyssna på andra, kanske mer erfarna, volontärer.

En av volontärerna uttryckte att hon eventuellt lärde sig mer om sig själv än om annat, just på grund att hon var ung. Jonsson (2012) kommer i sin avhandling fram till att det främst är unga kvinnor som åker ut och volontärarbetar. Vi märkte av en viss skillnad i svaren från våra volontärer som var i olika åldrar, men det har vi valt att inte analysera här. Vi tänker ändå att det hade kunnat vara intressant att undersöka om det finns något samband mellan ålder och påverkan av erfarenheter, något man hade kunnat lära sig mer om i en ytterligare studie.

Vilken påverkan det frivilliga arbetet med romer i Rumänien har gett är en stor fråga att svara på. Volontärerna i vår studie uttryckte att de lärde sig om social rättvisa och vilka förutsättningar romer har i Rumänien. Enligt Lough (2014) är det andra målet med internationellt volontärarbete att det eventuellt kan bidra till social utveckling. Har volontärerna i vår studie bidragit till social utveckling genom att till exempel agera

ambassadörer för problematiken de arbetade med i Rumänien? Har de med sina erfarenheter bidragit till socialt arbete? Det kan vi med våra resultat inte svara på. Vi kan i denna studie inte redogöra för all påverkan som volontärernas erfarenheter har gett, och har inte heller haft för avsikt att göra så. Vi har valt att undersöka hur volontärarbetet har påverkat individerna. Det vi har sett i vår studie är att deras erfarenheter, deras lärdomar och synsätt, påverkar deras omgivning och dem själva. Vi har också sett att volontärerna själva anser det vara av vikt huruvida man som volontär stannar en lång eller en kort tid på en organisation. En intressant undersökning som hade kunnat göras är vad människorna man försöker att hjälpa i organisationer liknande de som volontärerna i denna studie varit på tycker om hjälpen som de får. Märker de någon skillnad på insatserna de erbjuds beroende på vem som för stunden är volontär? Anser de att det spelar någon roll huruvida volontärerna är där en lång eller en kort?

Slutsatsen vi drar utifrån volontärernas svar är att olika sorters frivilligt arbete gav olika erfarenheter. Någon volontär kände att de gjorde gott och fick en god erfarenhet, medan någon annan kände att de inte gjorde ett gott arbete och blev skeptiska. De som blev positiva till frivilligt arbete var samma personer som sedan valde att resa flera gånger igen och spred det till sin omgivning. De som blev skeptiska var också de som inte ville arbeta frivilligt mer eller i alla fall ville arbeta på ett mer långsiktigt sätt. Det som vi anser vara av största vikt av det vi kom fram till i vår studie utifrån volontärernas beskrivningar kring sina erfarenheter var att volontärerna tycker att det är viktigt om de gör ett gott arbete eller inte när de volontärarbetar.

Att det är viktigt att man ser att det man gör är något gott och bra hör enligt oss ihop med själv effektivitet (Karlsson 2012), som vi nämnt innan. Om våra intervju-personer känner att de gjort något gott så vill de åka ut igen, vilket vi ser i vår analys, och det får i sin tur påverkan på samhället. Just hur denna påverkan ser ut och hur tankarna hos volontärer går kring att organisationen ska "göra gott" är något som det hade varit intressant att studera mer om. Vi väljer dock här att nöja oss med att säga att de volontärer vi har intervjuat har fått erfarenheter som har påverkat både de själva och andra, på olika sätt.

Referenslista

Angelöw, B, Jonsson, T & Stier, J (2015) *Introduktion till socialpsykologi*. 3. uppl., Lund: Studentlitteratur.

Asplund, J (1983) *Tid, rum och kollektiv*. Stockholm: Liber.

Augustsson, G (2007) *Socialpsykologiska ansikten*. 1. uppl., Lund: Studentlitteratur.

Bandura, A (1994) Self-efficacy. I Ramachaudran, V (red.) *Encyclopedia of human behavior*. 4 uppl., New York: Academic Press, ss. 71 - 81.

Bryman, A (2008) *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2. uppl., Malmö: Liber.

Campbell, R & Warner, A (2016) Connecting the Characteristics of International Volunteer Experiences with Their Impacts: A Canadian Case Study. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 27, ss. 549 - 573. DOI: 10.1007/s11266-015-9550-x.

Crossroads (2017) *Om Crossroads*. <http://crossroadslund.se/om-crossroads/> [Hämtad 2017-04-07].

Eriksson-Zetterquist, U & Ahrne, G (2015) Intervjuer. I Ahrne, G & Svensson, P (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. 2. uppl., Malmö: Liber, ss. 34 - 54.

von Essen, J, Jegermalm, M & Svedberg, L (2010) *Svenskarnas engagemang är större än någonsin* (Rapport till Regeringskansliet 2010). Stockholm: Ersta Sköndal högskola. URN: NBN:se-2010-3.

Hancock, I (1987) *The Pariah Syndrome: An Account of Gypsy Slavery and Persecution*. Ann Arbor: Karoma Publishers.

Jones, D (2016) Widely Assumed but Thinly Tested: Do Employee Volunteers' Self-Reported Skill Improvements Reflect the Nature of Their Volunteering Experiences? *Frontiers in Psychology*, 7(495), ss. 1 - 14. DOI: 10.3389/fpsyg.2016.00495.

Jonsson, C (2012) *Volontärerna: Internationellt hjälparbete från missionsorganisationer till volontärresebyråer*. Diss. Växjö: Linnéuniversitetet. ISBN: 978-91-86983-44-4.

Karlsson, L (2012) *Psykologins grunder*. 5. uppl., Lund: Studentlitteratur.

Lindblom, J & Stier, J (2011) Inledning. I Lindblom, J & Stier, J (red.) *Det socialpsykologiska perspektivet*. Lund: Studentlitteratur, ss. 13 - 20.

Lough, B (2014) Social Work Perspectives on International Volunteer Service. *British Journal of Social Work*, 44, ss. 1340 - 1355. DOI: 10.1093/bjsw/bct001.

McBride, A, Sherrarden, M, Stringham, J & Sow, S (2006) The Forms and Structure of International Voluntary Service. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 17, ss. 163 - 180. DOI: 10.1007/s11266-006-9011-7.

Nationell samordnare för utsatta EU-medborgare (2016) *Framtid sökes – Slutredovisning från den nationella samordnaren för utsatta EU-medborgare* (SOU 2016:6). Stockholm: Regeringen.

Nationalencyklopedin (2017a) *Sekundärgrupp*.

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/sekund%C3%A4rgrupp> [Hämtad 2017-05-18].

Nationalencyklopedin (2017b) *Socialt arbete*.

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/socialt-arbete> [Hämtad 2017-04-19].

Pantea, M (2013) The changing nature of volunteering and the cross-border mobility: where does learning come from? *Studies In Continuing Education*, 35(1), ss. 49 - 64.

Rennstam, J & Wästerfors, D (2015) Att analysera kvalitativt material. I Ahrne, G & Svensson, P (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. 2. uppl., Malmö: Liber, ss. 220 - 236.

Sjöberg, M & Vammen, T (1995) Inledning. I Sjöberg, M & Vammen, T (red). *På tröskeln till välfärden*. Eslöv: ESC Grafisk Produktion AB, ss.6 - 8.

Sohlberg, P (2006) Teorier och kunskapsbildning i socialt arbete. I Blom, B, Morén, S & Nygren, L (red.) *Kunskap i socialt arbete: om villkor, processer och användning*. 2. uppl., Stockholm: Natur och Kultur, ss. 84 - 100.

Thornquist, E (2012) Etiska utmaningar och motstridiga hänsyn. Reflektioner över en studie från sjukgymnastisk verksamhet. I Kalman, H & Lövgren, V (red.) *Etiska dilemman*. Malmö: Gleerups, ss. 117 - 131.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer*. Stockholm:Elanders Gotab, SBN: 91-7307-008-4.

Bilaga 1

Intervjuguide

Bakgrund

1. Hur gammal är du? Hur gammal var du när du var volontär i Rumänien?
2. Hur många gånger har du varit i Rumänien? Var och hur länge? Vad heter organisationen? Varför sökte du dig till organisationen? Vad för arbete gjorde du i Rumänien?

Tema kunskap

3. Vad lärde du dig av ditt frivilliga arbete?
4. Vad har du lärt dig om romers situation?

Tema förändrade synsätt

5. Ändrades ditt sätt att se på det frivilliga arbetet efter din resa till Rumänien?
6. Ändrades ditt sätt att se på romer och på romers situation efter din resa till Rumänien?

Tema påverkan

7. Har ditt arbete i Rumänien påverkat dig?

Avslutning

8. Om vi har missat något i intervjun – får vi återkomma?
9. Har du något mer du vill tillägga?

Bilaga 2

LUNDS
UNIVERSITET

Samtyckesblankett

Hej!

Vi heter Stina och Sofia och är två studenter som studerar på socionomprogrammet i Lund. Denna termin skriver vi vår kandidatuppsats. Vi vill undersöka svenska volontärers erfarenheter av sitt frivilliga arbete med romer i Rumänien.

Vi skulle gärna ta del av dina erfarenheter och kunskaper kring att arbeta i Rumänien för att lära oss mer och undrar om du skulle vilja medverka i en intervju kring detta?

Intervjun kommer att ta mellan 45 - 60 minuter, och vi kommer att spela in samtalet. Vi båda kommer att vara närvarande och föra anteckningar. Det är frivilligt att delta och du kan närsomhelst avbryta ditt deltagande utan att motivera varför. Du och organisationen du har arbetat med kommer vara helt anonyma i studien. Vi kommer att resa till dig för att genomföra en intervju om du väljer att delta.

Om du vill hjälpa oss med vår uppsats genom att delta, eller har några andra frågor, kontakta oss på:

Stina Wesslund. Tel: 0703836606. Mail: stina.wesslund@gmail.com

Sofia Häggmyr. Tel: 0761899485. Mail: sofiahaggmyr@hotmail.com

Vi skulle vara väldigt tacksamma över ditt deltagande!

Med vänliga hälsningar

Stina & Sofia

Samtycke:

Härmed samtycker jag _____

till att delta i en intervju gjord av Stina Wesslund och Sofia Häggmyr, studenter vid Lunds universitet.

Plats: _____ Datum: _____